

Басняк Т.А.

Чернівецький національний університет

ГЕЛЬДЕРЛІНІВСЬКИЙ ВАРІАНТ САПФІЧНОЇ СТРОФИ В ПОЕТИЧНІЙ СПАДЩИНІ ІВАНА ФРАНКА

Творчість Івана Франка, який уважно слідкував за поетичними тенденціями багатьох іншомовних культур, безумовно зазнавала впливу з боку творчих набутків німецьких, англійських, французьких, російських та інших західно-європейських та слов'янських авторів, чії поезії захоплювали Франка. Тому не дивно, що в спадщині Каменяра та його улюблених закордонних поетів іноді зустрічаємо спільні теми, образи, сюжети, хоча у Франка вони, звичайно, набувають неповторного національного колориту.

Чи не найбільший вплив на Франка спостерігаємо з боку німецькомовної поетичної традиції. Як мешканець Австро-Угорської імперії він, безумовно, мусив досконало володіти німецькою мовою. Численні переклади творів Гете, Лессінга, Шіллера, Гейне, Бонерія, Мейера, Гельдерліна та інших не залишають сумніву щодо інтелектуальних пріоритетів автора у німецькій спадщині.

Зауважимо, що творчість іноземних поетів приваблювала Франка не тільки на рівні мотивів та образів, безпосередній вплив на нього спостерігаємо також в аспекті формальних прийомів і засобів поетичної манери. Яскравим прикладом цього є звернення Франка до такої нетипової для поезії тих часів віршованої форми як сапфічна строфа. Ця запроваджена давньгрецькою поетесою Сапфо (VI ст. до н.е.) поетична форма є однією з античних строф, різновидом різностопної строфи, що складається з трьох одинадцятискладників /—UUUU—/ та, у четвертому рядку, з адонія /—UU—/.

Після тривалої історико-культурної паузи цю форму строфи, взявши за зразок лише її ритміко-метричну композицію, ігноруючи при цьому її тематичне коло, почав використовувати німецький поет Гельдерлін. Більше того, він навіть надавав їй очевидну перевагу:

Du schweigest und duldest, denn sie verstehn dich nicht.

Du edles Leben! siehst zur Erd und schweigst

Am schönen Tag, denn ach! umsonst nur

Suchst du die Deinen im Sonnenlichte... [3, с. 126].

У наведеному прикладі, як бачимо, в останньому рядку відсутній адоній, характерний для праформи, внаслідок чого зникає та урочистість, яка була необхідною умовою поезії, що оспівувала велич та всемогутність античних богів. Однак при цьому залишився ритм – він утворює певну інтонацію, завдяки якій твір сприймається, як філософський (змальовуються

страждання, розмірковування, захоплення). При тому тут замість античних богів захоплення викликають кохана людина, природа, батьківщина. Напевно, духовна спорідненість поезії Гельдерліна та Франка й стає причиною того, що український класик обирає саме цю строфічну форму для деяких своїх поетичних творів. Наприклад, у поезії “*Душа безсмертна! Жить віковічно їй!*” [2, т.2, с.171]. Франко об’єднав відразу декілька хвилюючих його тем, у яких відлунюється також тематика Гельдерліна. У творі йдеться про безнадійне кохання. Цей знаний гелдерлінівський мотив повторюється у Франка, тільки замість Сюзетти Гонтар, відомої як Діотіма, присутня франківська незнайомка:

Носити вічно в серці лице твоє,
 І знать, що з другим зв’язана вічно ти,
 І бачить з ним тебе й томитись –
 Ох, навіть рай мені пеклом стане! [2, т.2, с.171].

В подальших строфах на означений ритм накладаються слова про сенс буття, про матерію та космос.

Безмірне море, що заповня простір,
 А в тому морі вир постає сям-там –
 Се планетарная система, –
Вир той бурлить, і клекоче, й б’ється. [2, т. 2, с.172].
 <...> Безцільно, вічно круговорот отсей
 Іде і їтима; сонця, планет ряди
 І інфузорії дрібненькі,
Всьому однакова тут дорога. [2, т.2, с.172].

Звернімо увагу на органічність внутрішнього зв’язку між давньою строфічною формою та не менш давнім за своєю проблематикою тематичним колом, що висвітлює проблеми взаємодії людини та космосу.

Сам Франко не приховує генетичного походження своїх рядків, стверджуючи:

Я не романтик. Міфологічний дим
 Давно розвіявсь із голови мені;
 Мене не тішать ані страшать
Привиди давньої віри млисті. [2, т.2, с.171].

Розглянутий випадок вживання давньої метричної форми в її пізнішій ритміко-тематичній інтерпретації, яка надалі адаптується до нових умов, спричинених своєрідністю нової інтелектуальної свідомості, виглядає виразним прикладом внутрішніх зв’язків між поетами різних національних традицій.

Література

1. Бунчук Б.І. Віршування Івана Франка. – Чернівці: Рута, 2000. – 308 с.
2. Франко І. Збір. творів: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1976.
3. Hölderlin, Friedrich. Gedichte. – Jena: Erich Lichtenstein Verlag, 1920. – 342S.